

Goeden morgen, vrienden.

Wanneer wij op een morgen als deze moeten trachten om wat lering te geven, dan ligt een rijkdom van problemen voor ons open. Maar één van de meest belangrijke problemen is veelal de vraag: Wat is de weg, wat is de werkelijkheid? En wanneer wij dit moeten beschrijven, meen ik verstandig te doen allereerst een paar uitspraken van Lao Tzé naar voren te brengen.

Toen men hem vroeg: "Wat is de werkelijkheid van het leven?" Antwoorde hij: "De werkelijkheid van het leven is als de inhoud van de rijstkom. Ze krijgt haar betekenis door de wanden, die haar begrenzen. Doch in zich is zij een niet, dat slechts kan bevatten." Men zeide hem: "Maar dat is toch niets, Meester." Toen zeide hij: "Het is vaak niets, wat belangrijk is. Zie naar een rad, een wiel. Het draait. Door het draaien heeft het zijn betekenis. Maar waarom kan het draaien? Omdat de kern een gat is, waarin de as kan passen. Maar als je het gat in het wiel bekijkt, dan moet je zeggen: Het is niets. Toch is dit niets belangrijker dan al het hout, want het geeft aan het hout in zijn vorm de betekenis."

Dit nu is een beeld van de geestelijke waarheden en de geestelijke weg. Zonder een stoffelijk bestaan zou geestelijk leven geen zin hebben. Het zou geen werkelijke betekenis kunnen hebben, omdat eerst de begrenzing van het geestelijke door de vele tegenstellingen, die het zijn uitmaken, de inhoud van het Goddelijke openbaart. Maar door het schijnbare niet, dat zich onttrekt aan het kennen en aan de definitie, is het eerst mogelijk, dat de beweging in de cosmos bestaat.

Zoals in de mens de schijnbare leegte, die ligt buiten alle verstandelijke middelen, buiten alle redelijk weten, de ware inhoud voor zijn geestelijk bewustzijn en gedachten vormt. Zoeken naar een weg is vaak zeer moeilijk.

Stel U voor, dat een vlieg een schotel onderzoekt. Zij gaat alle wanden langs en zij hoort, dat in die schotel de mogelijkheid van rijke spijs bestaat, maar begrijpt niet, dat men de schotel zelf moet vullen. Nu gaat ze wand na wand langs en zegt: "Ik heb niets gevonden dan wat geglazuurd porselein. Het is een leugen. Een schotel is geen kostbaarheid, waarin alle spijsen bevat kunnen zijn, want ik heb geen spijs gevonden."

Stel U voor, dat een mens in het leven zoekt naar de werkelijke betekenis van de juiste weg des levens. Hij gaat alle feiten na. En wanneer hij tot een slotconclusie moet komen, zo zegt hij: "Ik heb niets gevonden; ik heb zelve alles nagezocht, maar er is geen feitelijke inhoud." Zie, dat is de grote moeilijkheid, waarmee wij worstelen. In alle bestaan ligt achter het aanvaarde, achter het stoffelijke, achter het redelijke, de werkelijke betekenis, zoals de schotel zijn betekenis aan de vorm ontleent en het rad zijn werkelijke inhoud en betekenis dankt aan het ledige, dat de kern uitmaakt.

Ons leven heeft een inhoud, die van ons standpunt uit ledig is. Om dit ledige te kunnen vullen, moeten wij zelve werkzaam zijn. Het beeld van de rijstschotel, de rijstkom, is misschien onvolledig. Want dat zou kunnen inhouden, dat iemand U een gevulde rijstkom voorzet. Maar dan zult gij trachten die spijs te verteren. Gij zult niet zeggen: "Dit is de werkelijke kern." Gij zult trachten om ze te verwerken en gij komt met een geloof in aanraking. Dat geloof is als een gevulde rijstkom. In de wanden van het stoffelijk leven en de wetten, die op het stoffelijk leven geba-

seerd zijn, zit de vreemde weg van het transcendentale, waarin de volledigheid van het zijn en Gods wezen zelve uitgedrukt wordt. Maar stel U voor, dat gij nu zijt als een vlieg. Gij hebt één korrel rijst gegeten en ge zijt oververzadigd. Wat zegt ge dan? "Dit andere heeft geen zin en geen betekenis. Ik kan het niet verwerken. Er is hierin geen inhoud te vinden voor mij."

Het is daarom, dat de mensen in hun zoeken naar de weg, naar de waarheid van het leven, zich steeds houden aan kleine delen. Een enkele korrel van de inhoud van de schaal des levens kunnen zij verteren. En eerst wanneer de honger komt, zullen zij verdergaan naar een volgende en weer een volgende. Zo gaat door vele levens de stofgevormde mens van geloof tot geloof, van ras tot ras. Nu zoekt hij hier, dan daar. Hier vindt hij misschien de gelukkige vruchtbaarheid - een stuk vlees of van de juist geschaafde kool. Dáár de scherphheid van een saus - gemaakt met gember. Dáár weer de droogte van rijst nog niet beroerd tot bijspijs. En telkenmale meent hij: Dit is inhoud en dit is betekenis.

Stel U voor, dat zo'n vlieg zou leven. Zou er geen ogenblik zijn, dat zij vol van rouw en vol van leed verklaart: "Zo even nog konde ik de vruchtbaarheid van sappig eendenvlees. En ziet, wat is er mij gebleven: de melige droogheid van de rijst en meer niet. Waarom kan ik dit niet terugwinnen?" Ze vergeet, dat zij heeft verteerd.

Zo staat de mens en klaagt over het geloof van zijn jeugd; over de volheid van een vroeger weten; over de hopeloze geschoktheid of de dromende eentonigheid van zijn huidig bestaan. Maar is het redelijk? Redelijk is dit niet, wanneer je begrijpt, wat het leven zelve is. In de vaste begrenzing van vormen, van bewustzijn en gedachten ligt een volheid van ervaringen. Wijzelve kunnen natuurlijk onze schaal vullen, wanneer wij sterk zijn. Zoals de ingewijde, die in zijn leven zelve dat realiseert, wat hij noodzakelijk vindt. Kiezen de nauwkeurig wat te zijn, hoe te leven en te spreken en te denken. Levende, niet slechts de nauwe muur, die het zijn omgrent, maar proevende de inhoud van het leven met volledig weten.

De doorsnee-mens echter neemt de spijs, zoals zij hem gegeven is, zonder meer. En in zijn zoeken begrijpt hij niet, dat al hetgeen, wat hij assimileert, wat hij in zich opneemt, het voedsel is, waarmee hij zal bestaan. Omdat hij ook zelf begrensd is - als het leven - zal de mens meestal menen, dat slechts het gevormde, het erkenbare, inhoud heeft. Maar hoe moeten wij dan denken over een geest, die een lichaam verloren heeft? Is zij van uit menselijk standpunt niet evenzeer leegte? Hoe moeten wij denken over een geest, die alle vorm verloren heeft en alle inhoud, volgens stoffelijke normen of zelfs geestelijke normen: een bewustzijn. Is het voor de beschouwer niet even duister als de vreemde gaten in de hemel, die liggen tussen de sterren? Donker en somber en oneindig. En toch is dat de volheid van het bestaan.

Vandaar, dat de weg van het lot ons soms door zeer vele levens heen kan voeren; ons doet gaan door vele verschillende werelden en ervaringen. Want wij moeten eerst de spijs verteren, die wij hebben aanvaard. Wij moeten tégen onze rede, tégen ons geloof in tot een beleving van het ledige komen. Eerst dan heeft het zin onszelf te zijn in dit schijnbaar ledige, dat de betekenis van het leven is.

Nu was er eens een wijze, die trachtte te zeggen, hoe de wet van tegendelen was geuit. Hij hoorde de gelijkenissen, die ik U zo even heb voorgesteld en die klassiek zijn, en sprak: "Maar er is de witte draak en de zwarte draak - het licht en het duister, het goed en het kwaad. Was hij een Christen geweest, ongetwijfeld had hij uitgeroepen: "Maar staan dan niet tegenover elkaar Jezus de Verlosser en Satan de Verdeler!" Toen Lao Tsoe dit hoorde, begon hij te lachen en hij zeide: "Wat is dan het verschil tussen de witte en de zwarte draak? Is een draak geen draak ondanks zijn kleur? Geloof mij, mijn vriend, Uw licht en Uw duister, Uw goed en Uw kwaad, ze zijn in wezen elkaar gelijk en verschillen slechts in het oog der be-

schouwers." Zo zou men misschien hetzelfde kunnen zeggen omtrent Uw Jezus en Uw Satan. Ze zijn even werkelijk of even onwerkelijk als de witte en de zwarte draak. Ze zijn beiden uitdrukking van Yang en Yin. De principen van elkaar aanvullend licht en duister, die eerst samen het geheel maken, beide zijnde symbool van geboorte en vruchtbaarheid in zichzelf.

Want indien het kwaad op de wereld is, zo bevordert het de ontwikkeling. Hoe kan men waarheid kennen, indien er geen onwaarheid bestaat? Hoe kan men vrijheid kennen, als er geen gebondenheid is? Hoe zult gij zeggen, dat het licht is, wanneer nog nooit duister Uw bewustzijn heeft beïnvloed? Wanneer Satan over de wereld zou gaan, demonische kracht, die al vernietigt, dan zou eerst daardoor het zijnde reliëf krijgen; zou het niet-vernietigde of het opgebouwde één nieuwe waarde krijgen.

Uw wereld is vernietigd door een grote strijd. En zeg mij nu eerlijk; toen eindelijk deze strijd ten einde was, toen de honger voor het eerst genezen werd door het stralend wit van nieuw brood, hebt gij toen het droge brood gevoeld als een schat? Hebt ge toen misschien voor het eerst geproefd, wat brood is? Heeft, voor de eerste maal, Uw hart zich verheugd over dit product geschapen uit wuivend graan? De nood is voorbijgegaan. Zeg mij: Hoe proeft ge Uw brood thans? Is het nog een kostbaarheid? Of werpt ge het weg, zodra het Uw verfijnde zinnen niet meer kan strelen door zijn frisheid en versheid, de knappende lucht van de bakkerij?

Wanneer een wereld vol met vruchten is, wie zal zien op één vrucht. Men werpt elkaar ermee en speelt ermee. Men maakt het tot pulp, bemest er de bodem mee. Doch in een jaar van nood wordt een enkele vrucht een kostbaarheid, opgediend in schotels van het fijnste porselein, beschilderd met het fraaiste symbolenspel, dat de kunstenaar kon uitdenken. Dan wordt ze omringd door goud en zilver. En is haar smaak misschien niet zo geurig als in een jaar der volheid, ze is een genieting zonder gelijke.

De vernietiger onthult de inhoud van het leven. Maar niet alleen de vernietiger, ook de Creator, de Schepper. Want wat kan licht en Niet ons zeggen? Duisternis heeft evenmin zin als licht, wanneer er geen tegenstelling is. Verwerping kan er niet zijn zonder een bewustzijn van het vermogen des lichts, zonder een laatste geloof en weten, een laatste straal licht, die de duisternis doorboort. Wanneer de herinnering aan het licht is gestorven, is men niet meer blind in het duister, maar leeft men weer in zijn eigen wereld. Is Jezus het licht van de geest, zo heeft hij strijd veroorzaakt. Strijd tegen het duister. En in die strijd eerst kreeg zijn licht betekenis.

Wanneer we de uiterlijke waarden, de waarderingen wegwerpen; zeg mij, waar is dan het verschil tussen licht en duister, tussen Jezus en de Satan? Gij wilt misschien zeggen: "Jezus is een zoon Gods." Volgens Uw legenden was Lucifer zoon van de Morgen, één der eerstgeborenen, zijnde het licht zelf, dat God schiep met het eerste woord.

Nee, tegenstellingen zijn er niet in werkelijkheid. Ze worden geschapen door ons en ze zijn de ontwikkeling van ons weten en ons bewustzijn. De juiste weg kan nooit liggen in het extreme ter ener of ter ander zijde. De juiste weg kan niet liggen in het volledig geloof. We vinden altijd afwijzing en twijfel. Hij moet steeds beide bevatten. Om het ledige te vullen van een onbegrepen God, waar omheen onze wereld draait, moeten wij beseffen, wat Zijn schepping is. Een wentelend rad misschien, dat voortspeelt langs een eindeloze weg van tijd. Misschien ook slechts een rijstkom, waaruit God het voedsel van Zijn eigen gedachten tot Zich neemt. Wie zal het zeggen.

Maar één ding is zeker, vrienden, onze weg kan nooit liggen in de uitersten. Hij moet liggen in het midden. Het kan niet zijn de weg van de Christen of van de Boeddhist. Het kan niet zijn de weg van de spiritist of de atheïst. Onze weg moet iets van al deze dingen in zich bevatten. Eerst daarin kunnen wij groeien en bewust worden. Maar hoe zullen wij oordelen over de weg, die een ander gaat, wanneer onze eigen weg zo samen-

gesteld is? Hoe kunnen wij spreken over een waarheid, die voor iedereen moet gelden, wanneer onze eigen waarheid zo beperkt is? Er is geen oordeel en geen waarheid dan slechts in ons en voor onszelf. Er is geen weg voor allen, doch slechts onze eigen weg, die geboren wordt uit ons eigen leven en bewustzijn.

Misschien is dit alles te filosofisch. Het was de filosofie van het oosten, die juist in haar gedachten vaak menige waarheid heeft ontdekt. Waarheden, die bijna voor iedereen aanvaardbaar worden, omdat wij misschien dan slechts de vliegen zijn, die zoeken naar voedsel in de schotel van het leven.....Maar allen vliegen, gelijkend elkaar in bewustzijn, in vorm zelfs, in denken en streven.

Klein zijn de verschillen, die ons van anderen scheiden. Het verschil is gelegen in een aanvaarden of een verwerpen van wat op zichzelf onbelangrijk is. De verschillen zijn gelegen in een herinnering, die wordt bewaard als een kostbaarheid, of wordt weggeborgen, om nimmer meer te aanschouwen, in de diepste diepten van het bewustzijn. De verschillen liggen in een levensaanvaarding of een levensangst misschien. Groot en belangrijk zijn al deze dingen in de ogen der mensen, maar onbetekenend voor de werkelijkheid. Wij hebben de mogelijkheid om een weg te vinden, een waarheid te vinden, die niet te veel van die van anderen verschilt.

Wanneer wij beseffen, dat de schotel des levens is opgebouwd uit de gedachten van alle rassen en alle tijden; dat zij gekruid is met openbaringen van alle werelden; dat zij wordt opgediend in een kracht, die alles bindt - de moleculen in de stenen wand van de kom, het molecuul, waaruit de eiwitten bestaan, de zetmeelsoorten, die ge tot U gaat nemen - één kracht. Die kracht echter vinden we alleen, wanneer we de verdere verschillen buiten beschouwing laten. Dat is voor een mens moeilijk. Hij zal zeggen: "Dit is steen en dat is voedsel. Hij heeft gelijk - van uit zijn standpunt. De mens zal zeggen: "Dit is waar, dat is onwaar." Hij heeft gelijk - van uit zijn standpunt. Een mens zal zeggen: "Dit is kostbaar en dat waardeloos." Hij heeft slechts gelijk van uit zijn standpunt.

En dat is het belangrijke. Ons eigen standpunt bepaalt, hoe wij staan tegenover de weg. Ons eigen standpunt bepaalt, hoe wij staan t.o.v. de waarheid. Wanneer wij ons verheffen boven de waarheid van anderen, menende te openbaren het absolute, dan trachten wij de eeuwigheid te vangen in de beperking van ons eigen weten. En wie zal zich vermeten te zeggen, dat hij waarheid kent? Zoals de dichter schreef: "Bloesemblad gevallen op de wind, Uw raadsel kan ik niet doorgronden. Want wie zal zeggen hoe de bloesem is gegroeid, uit welke krachten zij haar tere tinten ontleent?" Toch aanvaarden wij de bloesem als normaal. Zo moet het altijd weer zijn. Wij staan voor iets, wat wij in het leven dwaasheid noemen misschien of wijsheid.

Stel U voor de dwaasheid. Dan zeggen wij maar al te vaak: "Zie, deze afzichtelijkheid." Zoals de mens misschien, die terugdeinst voor de slang, die voortschuift over de grond. Of voor het insect, dat - zoals hij weet - de dood in zich draagt. Maar wie zich heeft verlustigd in de schemerende kleuren van het fijne spel der beweging van de slang, die een ogenblik nog - vermoeid van haar jacht en maaltijd - zich een plaats zoekt om te rusten, kan hij nog zeggen van de slang, dat zij lelijk is? Wie gezien heeft de vreemde, statige dans van de schorpioen, die zoekt naar zijn gade, kan hij nog zeggen: Dit is slechts gevaar en afzichtelijkheid? Wie gezien heeft, hoe zelfs de mestkever, deze bezoeker van alle ascrementen en alle ondergang, zijn schild doet oplichten in tere kleuren in het licht van de zon, kan hij zeggen: Deze is afzichtelijk?

Schoonheid is in alle dingen, wanneer gij haar wilt zien. Waarheid is in alle dingen, wanneer gij haar kunt beloven. Maar indien gij, oordeelend, U stelt, zult gij een deel van de waarheid verwerpen. Oordeel dan niet, wetend, dat de weg is de leegte, die ligt te midden van de rede, waarin het bovenredelijke en het bovenzinnelijke zich openbaren aarzelend en niet aanvaard door de beperking van het wezen.

Wanneer gij zoekt naar een weg tot leven, laat U niet misleiden door de wetten, de nauwe beperkingen, die anderen hebben geschapen. Zoek in Uzelve. In de schijnbare leegte, onredelijk en niet te vatten in het stoffelijk argument, ligt de werkelijke drijfveer van Uw bestaan. De werkelijke weg, waarvan de dichter zegt: "Moeizaam heb ik U gezocht. Gevoerd hebt ge mij door woestijnen en moerassen. Geopenbaard hebt ge mij het gouden licht der wereld."

Vrienden, misschien wilt gij dit overwegen. Hier en daar soms vreemd aan Uw denken; aan de andere kant zo verwant aan al, wat gij geleerd hebt. En wanneer gij het overweegt, bedenk dan dit: Voordat Jezus geboren was, in de tijd dat Pharao's zonen trots jaagden door Egypteland, dat Babylon schitterde door de grootheid van zijn bouwkunst, leefden deze gedachten reeds. Wanneer de wind de pyramiden zal hebben afgesleten, zodat ze zijn zand onder zand; als de laatste mens de aarde betreden heeft voor de laatste maal, zullen deze gedachten nog leven. Ze zijn deel van het ornament van de rijstkom des levens. Het ornament, dat de schoonheid eraan kan geven, bepaalt voor welke inhoud de kom is bestemd.

Ik wens U een aangename zondag.

- - - - -

Goeden morgen, vrienden.

Wie een spel van beelden en woorden hoort, vraagt zich soms af, wat ze verhullen. Want alles in het leven is voor ons een reeks van symbolen, waarin we andere betekenis zoeken. Een veilige geborgenheid van omgeving doet ons soms terugdenken aan de moeder. Een felheid van gezag, doet ons soms haast vreugdig weer ondergaan de afhankelijkheid van de vader, de onderwerping aan zijn gezag en gelijktijdig de strijd om onszelf te zijn.

De symboliek, die ons in het leven steeds weer overweldigt, kan soms dichterlijk worden omschreven en uitgedrukt, zonder twijfel. Maar achter de dichterlijkheid zoekt men de werkelijkheid. De cadansen van woorden, die we vlechten om een stemming op te roepen en een sfeer, dient ten slotte gelijktijdig tot een verhulling van gedachten. En de verholde gedachten op zichzelf grijpen uit naar gebeden, die verder liggen dan het normaal redelijk aanvaarde.

Het is juist daarom, dat ik het prettig vind, dat op de laatste bijeenkomst van deze groep in dit seizoen één van onze oosterse sprekers eens gegrepen heeft naar de oude oosterse symboliek. Het brengt U een klein beetje een beeld van een afzonderlijke denkwijze, een poging tot omschrijving met voorbeelden, waarin vaak de schijnbare eenvoud, een buitengewone veelheid van gedachten en mogelijkheden verbergt. Ik zou haast geneigd zijn om van mijzelf uit - en dat is ietwat meer westers georiënteerd - ook naar dergelijke beelden te grijpen. U zult het mij waarschijnlijk niet kwalijk nemen, dat ik hier dus in zekere zin in herhalingen treed.

Het leven, dat we zien, is een mozaïek. We weten niet hoe de verschillende stenen zijn samengevoegd en we begrijpen niet in welke specie ze worden samengehouden. We wandelen nu eens over een vlak van sombere kleur met enkele varianten en schakeringen, die aan de beschouwer eigenlijk ontgaan en die toch de texture, de inhoud en het oppervlak kunnen uitmaken; dan weer gaan we over een kleine grens heen en we staan ineens op een ander vlak in een andere kleur. Of we dwalen zo'n klein beetje rond zonder precies te weten wat, of hoe, of waarom. Kijk, die dooltocht van het leven is heel begrijpelijk voor ons, want al dolende leren wij in ieder geval de inhoud kennen van het stuk, het kunststuk, waarover we ons bewegen.

En dan kan het natuurlijk erg symbolisch worden. Dan kan men wel zeggen: "Ja, elk vlakje is een bepaalde reeks van belevenissen en gevoelsinhouden, gescheiden van andere door de goddelijke kracht en gelijktijdig daardoor onverbrekkelijk toch weer in één verbonden verbonden." We kunnen natuurlijk erbij gaan zeggen: "Wanneer we op één stukje staan, worden onze mogelijkheden beperkt door de ons omringende stukjes."

Maar wat we buiten beschouwing hebben gelaten is de voorstelling. En die voorstelling moet je eigenlijk toch ook kunnen begrijpen. Er zijn primitieve mensen, die een bepaalde soort van uitbeelding hebben; die hebben een bepaalde voorstelling van zichzelf. Zij maken hun beeldjes misschien erg primitief van vorm en erg hoekig, maar zij kennen er zichzelf in. Stel U voor, dat zo'n mens ineens op Paaseiland zou staan, tegenover één van de weer opgerichte grote kolossen, die daar in de eenzaamheid staren naar de zee van af de hoge terrassen, waar eens een tempel van de voorouders was. Dan zou hij zichzelf daar zien in onmetelijke grootheid.

Juist door de symbolische lijnen kan hij zichzelf essentiële erin erkennen, zonder dat een ander er een feitelijke gelijkenis in ziet. Ik denk, dat het ons zo moet gaan als wij het mozaïek van het leven eigenlijk moeten gaan onthullen. Wanneer wij een beeld zien, zullen wij onszelf erin erkennen. Niet omdat het gelijk is, maar omdat essentiële delen van het voorstellingsvermogen, dat wij bezitten, daarin het beeld van ons eigen "ik" zal zien. En daarmee heb ik iets heel stouts beweerd. Want ik heb gezegd: "Het totaal der schepping is gelijk aan het beeld van onszelf." Principieel, in grondlijn. Ik meen, dat het waar is. Zolang wij ons gebonden houden aan enkele vlakken, aan enkele voorstellingen, dwalen wij alleen maar over die oppervlakte rond. Ze hebben geen inhoud.

Onze vriend had het over een vlieg in de rijstkom. Laat mij dan een vlieg op een mozaïek nemen. Dan blijven we in één lijn. Maar als de vlieg weggaat en ze beziet het beeld van een afstand, dan krijgt ze begrip ervoor. Zolang ze eroverheen loopt niet.

Ik denk, dat bij ons in het leven de kwestie ook precies hetzelfde is. We gaan van emotie naar emotie, van gevoel naar gevoel, van beleven naar beleven. Vandaag zijn we gezond, morgen zijn we ziek. Vandaag hebben we zorgen, overmorgen kennen wij alleen maar vreugde. En zo gaat het verder. Altijd weer dwalen wij van het ene vlak naar het andere. Soms meermalen dezelfde vlakken over en weer bezoekend. Zoals menselijke terminologie het b.v. zo aardig uitdrukt: geslingerd tussen hoop en wanhoop. Op deze manier treden wij vaak in herhaling. We weten het zelf niet eens. We menen, dat het nieuw is. En we beleven eigenlijk alleen maar het oude.

De conclusie is logisch: we kunnen nooit waarheid vinden, zolang wij ons aan het beleven vastklampen. Mijn vriend had het zo even over het Niet. Ik wil zeggen: "Niet het Niet, maar het beeld van het geheel." En dat kun je eerst erkennen, wanneer je je losmaakt van de delen.

Als westerse mens vraag je je af: Wat is de bindende kracht dan, die al die delen samenhoudt? De Oosterling stelt daarvoor alleen maar een koude goddelijke wil of desnoods alleen maar een levensadem. Wij zien God toch meer als een persoonlijkheid, met meer inhoud. En wij kunnen ons voorstellen, dat alle elementen der schepping juist in deze vorm worden samengehouden door een kracht, die wij de goddelijke liefde kunnen noemen. Het goddelijk leven in alle leven, dat is de bindende factor. Elke keer, wanneer wij van het ene uiterste tot het andere uiterste willen overgaan, moeten wij een grenslijn overschrijden, die goddelijke liefde heet.

Getrokken door de kleuren van de verschijnselen begrijpen we niet, dat het schijnbaar kleurloze cement, dat ertussen ligt, de ware essence uitmaakt van het geheel. De rest is maar oppervlak. Die goddelijke liefde, daar is al erg veel over gezegd en heel erg ook over gezweven in vele gevallen. Ik zou willen zeggen: Die goddelijke liefde is een liefde, die zich anders uitdrukt dan menselijke liefde. In de eerste plaats moeten we

onthouden, dat ze, al geeft ze ons licht en duister tegelijk en alle mogelijkheden, gelijktijdig ons vóór alles de tegenstellingen biedt. De tegenstelling om te weten. Zoals in het voorbeeld dat cement de band is, die twee verschillende kleurvlakken met elkaar verbindt en het zo mogelijk maakt van het ene vlak tot het andere over te gaan.

De tegenstelling, de kleuren van het geschapene, het beeld van onszelf, zoals we dat kunnen vinden in de cosmos, is in feite niet veel anders dan het leven, zoals wij het zien. De kracht, die het bindt, de belangrijkste kracht, zou ons het geheel kunnen onthullen. Niet meer in kleuren maar als een vlak, als een begrenzing. Die goddelijke liefde zou ons dus door haar band van de voorstellingen, die in ons leven - zoals ze die vormt - schijnbaar inhouden recht en onrecht, wreedheid en liefdevolheid, enz. Wij zullen zeggen: "Wat is de natuur toch wreed, dat God toelaat, dat het ene dier leeft van het andere, zijn prooi neemt, enz." Daar zit van uit menselijk standpunt wel wat in. Omdat wij trachten in de eerste plaats het dier te vermensen, wat dwaas is. En in de tweede plaats, ons eigen oordeel - beperkt tot een zeer klein fragment van het werkelijke leven - trachten te doen gelden voor het geheel. Het mozaïek niet kennen, proberen we te oordelen over de verhouding van twee stukjes t.o.v. elkaar. En we verwijten het cement, dat ze bindt, dat ze beiden bestaan. We zouden er maar één willen hebben.

Het resultaat is, dat we in ons onbegrip van alle goddelijke waarden - vooral van wat goddelijke liefde mag heten, de levende kracht, die in alle dingen is - over het algemeen onszelf tot een soort arbiter maken tegenover God, tegenover de mensheid. Natuurlijk, de één doet het erger dan de ander. Zoals in de oude tijden - b.v. in Engeland heb je een tijd gehad, dat een bepaalde ster (man) een arbiter elegantium werd, een beoordeler van alle modes, zoals de grote fat Edward VII bijvoorbeeld. Maar deze arbiter oordeelde alleen van uit zijn eigen standpunt. En wanneer hij zijn modebegrippen oplegde aan anderen, dan betekende dit, dat voor enkelen schoonheid werd geboren maar voor de meesten een belachelijkheid, een nutteloosheid, zodat op de duur mensen van een magere, gespierde gestalte rondliepen met dezelfde maskerende strikjes en frulletjes, waarmee een al te vette prins probeerde zijn zwaarlijvigheid te verhullen voor de schone dames, die hij zozeer vereerde. Dat is onzin. Wanneer wij van dat standpunt uitgaan, lopen we vast.

We kunnen nooit arbiter zijn, nooit rechter, nooit een beslissend oordeel uitspreken. Dat heeft ons het westen evenzeer geleerd als het oosten. En dan is het westen christelijk geworden; dat wil zeggen, dat er in het Christendom voor ons een uitleg moet zijn, een uitweg, die ons van dit recht tot oordelen afhoudt, ons de dwaasheid van het ons stellen als beoordelaars van het Al en van de Schepper, ontnemt.

Ik geloof, dat we dan de westerse oplossing van het geval kunnen vinden in Jezus' woorden. In de eerste plaats: "Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld worde." In de tweede plaats: "Zalig zijn de armen van geest, want hun is het Koninkrijk der Hemelen." In de derde plaats: "Niet-zijnde zal ik met U zijn. En zoals de Vader is in mij en ik ben in de Vader, zo zal ik zijn in U en zult gij zijn in mij en door mij in de Vader." In die paar zinnetjes ligt de oplossing van het westen.

Het is niet het verstand, dat zegeviert. Voor de Westerling niet. Het is de wijze, waarop men het leven kan aanvaarden. Het geloof misschien. De schijnbare dwaasheid, dat het Koninkrijk der Hemelen geeft. Het is niet het oordeel, dat bevrijding kan geven, want het oordeel brengt een oordeel voort. Wie dan te veroordelen?

Zo schept men voor zichzelf leed en vervreemding van het licht. En bovenal - misschien het meest belangrijke - Jezus stelde, dat hij in de Vader was, erkennende zijn eenheid met het cosmische; dat de Vader in hem was, erkennende, dat zijn leven uit de Vader voortkwam. En wetende, dat zijn leer voor het westen belangrijk zou worden, zeide hij: "Gij zijt in mij."

Met andere woorden: "Indien gij werkelijk Christenen zijt, dan leeft gij in mijn gedachtenwereld. Daardoor leef ik in U en door mij leeft gij in de Vader." Zeggende: "Wanneer mijn bewustzijn van Gods liefdekraft en alkracht nog niet direct aan U geopenbaard is, zo zult gij door in mij te kunnen vertrouwen, mijn wetten te volgen, toch reeds kunnen komen tot een eenheid met de Vader, die - sterker aanvoeld - U uiteindelijk een onthulling betekent van Zijn ware wezen."

Dit is het antwoord, dat het westen kan geven aan het oosten. Dit is de simpele uitleg, die niet de enorme kilheid, ja, soms zelfs de hardheid heeft van menig oosterse filosofie. En dan wil ik onwillekeurig trachten hier toch een lans te breken voor het Christendom. Niet omdat ik het Christendom in zijn praktijk zo hoog stel. Ik geloof, dat de eerste, die dit zou verwerpen, Jezus zelve zou zijn. Maar omdat de inhoud van het Christendom voor ons zo'n grote leer heeft.

Het is voor ons noodzakelijk te allen tijde liefdevol te zijn in de juiste zin. Wij moeten het leven kunnen aanvaarden; we moeten de wetten - a.h.w. de waarheid, zoals Jezus die geopenbaard heeft, de band tussen alle mensen - kunnen aanvaarden. We moeten bovendien kunnen aanvaarden - ook al begrijpen wij het niet - dat al hetgeen gebeurt, zin heeft; dat Gods wil in alle dingen is ugedrukt. En wij moeten in al dit ervarene steeds weer een uiting zien van de goddelijke liefde op zich. Eerst zo kunnen wij komen tot een begrip van de werkelijkheid.

Jezus is ons voorgedaan op die weg in de schijnbare wreedheid van een offer, dat gelijktijdig een bevrijding was van de beperkingen, die hij nog kende. Jezus is ons voorgedaan in het nederig dienen, nimmer oordelend. En wanneer hij ooit oordeelde of handelde, nederig smekende tot God om hem te vergeven, zodra het oordeel over anderen was gesproken of de handeling tegen anderen was gericht. Geen kunstmatige nederigheid van: Wij zijn maar kleine mensen, kleine wezens.

Het Christendom maakt de onbelangrijkheid, die het oosten zo op de voorgrond schuift, minder. Wij zijn delen van God. Wij zijn belangrijk. Maar juist omdat wij zo belangrijk zijn, kunnen we ons permitteren om te dienen. Omdat wij zo groot zijn in God, omdat de kracht in ons zo sterk is, zijn we haast verplicht om te dienen. Wanneer we ons bewust zijn van de kracht, die in ons leeft, behoren wij tot de adel van het leven. Noblesse oblige, adeldom verplicht. Dat is eigenlijk één van de leerstellingen van het Christendom. Het bewustzijn van Gods liefde, zoals Hij Zich in ons openbaart, zoals Hij ons in stand houdt, verplicht ons te leven volgens deze kracht, die in ons is. En dan zullen we misschien minder begrijpen van de geheimen, die bevat zijn in leegten van het leven. Maar we zullen er iets anders tegenover kunnen stellen: Een leven, dat is gevuld met daden, die in zich voortdurend een versterking van de goddelijke vrede betekenen, die in ons rust. Misschien dat we dan niet het lege zo snel kunnen omschrijven, maar we zullen het meer doorleven. Misschien, dat we de geheimen van de Oneindige niet begrijpen zullen, maar we zullen er één mee zijn En dat is het belangrijke.

Dan wil ik, aanvullende met mijn betoog op hetgeen de vorige spreker heeft gezegd, hier nog eens erop wijzen, dat de weg en de oplossing niet alleen in het oosten liggen. Ze liggen ook in het westen. Ze liggen overal. Zoals wij voelen en denken, zoals wij kunnen geloven en streven, zo ligt onze weg. Mits die weg nooit wordt geboren uit begeerte of angst of haat, maar altijd uit de realisatie van de goddelijke liefde, zoals ze zich in ons openbaart en uit de liefde, die wij kennen voor al hetgeen God ons openbaart en voor ons heeft geschapen.

En daarmee is mijn deel aan deze bijeenkomst ook afgelopen en wens ik U een aangename zondag.

.....